

Naslov:

ODISEJA

Avtor: **Homer**

Obdobje: **Antika**

MIT O TROJANSKI VOJNI

Na svatbo morske nimfe Tetide in tesalskega kralj Pelea so bili povabljeni vsi bogovi, razen Eride, boginje prepira. Ta se hoče maščevati, zato vrže med svate jabolko spora, z napisom "Najlepši". Zanj so se potegovale tri boginje: Hera, Zevsova žena, Atena, boginja modrosti in zaščitnica Aten, in Afrodit, boginja ljubezni. Po nasvetu boga Zevsa je prepir med boginjami razrešil trojanski kraljevič Paris, ki je jabolko podelil Afroditi. Ta mu je v zameno za to obljubila najlepšo žensko na svetu. S tem si Trojanci nakopljejo smrtno sovraštvo zavrženih boginj. Ko Paris obišče špartanskega kralja Menelaja, se zaljubi v njegovo ženo Heleno, jo ugrabi in se z njo poroči. To je bil vzrok za desetletno vojno med Trojanci in Ahajci.

Povzetek besedila

Ko je izbruhnila trojanska vojna, je šel v boj s svojimi četami tudi Odisej, kralj Itake. Po desetih letih je Troja padla. Grki so Trojo premagali z zvijačo, ki se je domislil Odisej (trojanski konj). Junaki, ki so vojno preživeli, so se vrnili domov. Doma sta Odiseja čakala zvesta žena Penelopa in sin Telemah. Odisej se je domov vračal deset let. Blodil je po morju in doživljal različne pustolovščine.

Močan veter je Odiseja in tovariše pripeljal na otok Lotofagov. Otočani so jim postregli z lotosom, ki ima lastnost, da človeka tako zasvoji, da pozabi na dom in svojce. Odisej je tovariše le s težavo prepričal, da so nadaljevali plovbo.

Pripluli so v deželo Kiklopov. To so bili orjaški velikani, ki so živeli v samotnih votlinah. Najmogočnejši med njimi je bil enooki Polifem, sin boga morja Poseidona. Polifem je požrl šest Odisejevih tovarišev. Da bi rešil svoje može in sebe, je Odisej velikana opil, nato pa mu v oko zabodel razžarjeni kol in ga oslepil. Zaradi tega se je Odisej močno zameril Poseidonu.

Ko so zapustili Kiklope, so se ustavili na otoku, kjer je vladal Aiolos, bog vetrov. Ta je Odiseju podaril meh. Radovedni tovariši so meh skrivaj odprli in iz njega so ušli vetrovi. Strašen vihar je razburkal morje in komaj so se rešili.

Pristali so na otoku, kjer je živela čarovnica Kirka. Nekaj mož je začarala v svinje, Odiseja pa je varovalo čudežno zelišče, ki mu ga je priporočal Hermes, božji sel. Kirka je odčarala može in na njenem otoku so ostali leto dni. Pred odhodom jim je še svetovala, kako naj ravna, da se bodo izognili težavam na poti.

Srečno so potovali mimo Siren, morskih deklic, ki sta s svojim čudovitim petjem vabili mornarje. V nevarni morski ožini, kjer sta prežali pošasti Scila in Karibda, so izgubili šest mož.

Nato so pristali na Heliovem otoku, kjer se je pasla živina in ovce. Može so prisegli, da bodo upoštevali Kirkin nasvet, da se ne bodo dotaknili nobene živali. Toda, ko jim je zmanjkalo hrane, so na obljubo pozabili in zaklali nekaj živali. Kmalu zatem so odpluli, zajel jih je vihar, ladja se je razbila in može so utonili. Le Odisej se je čudežno rešil na otok, kjer je živela nimfa Kalipso. Sedem let je bil njen ujetnik, saj ga je hotela za moža.

Rešila ga je boginja Atena, ki je bila vseskozi njegova zavetnica. Na splavu je odplul z otoka, doživel vihar, a ga je morje naplavilo na otok Faiakov. Ti so ga lepo sprejeli in ko jim je Odisej povedal svojo zgodbo, so ga spečega odpeljali na rodno Itako.

Po Ateninem nasvetu se je preoblekel v berača in odšel k zvestemu pastirju Evmaju. Tja je prišel sin Telemah in Odisej se je dal prepoznati. Kot berač je odšel v svojo hišo, kjer se je udeležil tekmovanja v lokostrelstvu skupaj z drugimi snubci za Penelopino roko. Odisej je vse premagal in jih pobil.

V dolgoletni Odisejevi odsotnosti so Penelopo nadlegovali snubci. Branila se jih je tako, da jim je obljubila, da se bo poročila z enim izmed njih, ko bo stkala prt. Toda vse, kar je čez dan stkala, je ponoči razparala.

Ko je od doma odšel še sin, da bi kaj izvedel o očetu, je izgubila upanje.

Toda oba sta se srečno vrnila.

Odlomek

Odisej pri Polifemu

Proti večeru ovce lepourne pripeljal je s paše, vso rejeno živino segnal je v prostorno votlino, zunaj, v dvoriščni ogradi, nobene živali ni pustil, bodi da nekaj je slutil, morda pa kak bog je to hotel. Dvignil orjaško dohodno je skalo in vhod z njo zadela, sedel nato in molzel ovce in koze meketave, vse po vrsti, in vsaki po dvime podsativl mladiča. Urno je delal, in komaj vsa svoja je dela opravil, spet je dvojico zagrabil, iz njih si obed pripravil.

Jaz pa tedaj sem h Kiklopu pristopil in rekel besedo: "Na, Kiklop, pij vino, ko jedel meso si človeško, daj, da boš videl še, kakšno pijačo smo imeli na ladji! Tebi sem v pitni jo dar prinesel, misleč, da se usmiliš ter me odpošljep domov. A ti besniš prav neznosno. O ti hudobnež! Kako boš še kdaj kak človek pod soncem k tebi prišel! Res, ni bilo prav lepo, kar si storil!"

To sem mu rekel. A on je vzel in pil in užival, strašno je užival v pijali in še jo je hotel od mene: "daj mi še, prosim! In daj, še svoje ime mi povej zdaj! Dal ti gostinski bom dar, ki z njim bi te rad razveselil. Tudi Kiklopom nam tla rodovitna tod rto rodijo z bujnimi grozdi, ki Zevsov jih dež v izobilju napaja: toda to tvoje je kakor ambrozija, vno kot nektar."

To mi je rekel, a jaz sem mu znova črnine natočil, trikrat sem vina nalil, tri vrče je norec izpraznil. Toda potem, ko Kiklopu to vino je v glavo stopilo, tele prijazne besede sem rekel, tako mu govoril: "Naj ti povem, Kiklop, ker si vprašal, kako mi ime je; ti pa daj mi gostinsko darilo, tako kot si rekel! Nihče je moje ime in vsi me kličejo Nihče, mati in oče in vsi tovariši moji in svojci."

To sem mu rekel, a on mi na to brez srca je odvrnil: "Nihče bo zadnji, ki pride na vrsto za mojo gostijo, druge vse prej bom pojedel: to dar moj gostinski bo zate."

INTERPRETACIJA

Iz vsebine in časa nastanka Odiseje sredi 8. st. pr. n. št. sklepamo, da so pred Homerjem in poleg Homerja delovali še drugi pesniki. Tako naj bi Odiseja nastala kot združitev treh epov.

Prvi ep govori o možu, ki se po dolgoletni odsotnosti vrne domov tik pred ženino svatbo, drugi pripoveduje o pustolovščinah brodolomca, tretji pa o sinu, ki gre iskat pogrešanega očeta.

Na nastanek Odiseje je vplivalo dolgotrajno vračanje vojščakov iz Troje na Itako in negotovost žena, ali se bodo možje in sinovi srečno vrnil.

Tema epa je pustolovska, junaška, poučna in tudi ljubezenska.

Snov je bolj ali manj mitološka. Ep opisuje desetletne blodnje Odiseja, kralja otoka Itake in njegovo vrnitev.

Odiseja je pustolovsko - junaški ep, obsežna pripovedna pesnitev, ki govori o pustolovščinah in junaških dejanjih glavne osebe ter o poseganju bogov v dogajanje.

Književna oseba je junak v pravem pomenu osebe, je človek, ki je storil izredno pogumno dejanje. Odisej je bil junak kot vojščak v trojanski vojni, svoj pogum, iznajdljivost in junaštvo pa je dokazal tudi na poti domov.

Toda vse Odisejevo junaštvo bi bilo jalovo, če mu ne bi pomagali bogovi. Ti so Odiseja ustvarili po svoji podobi — močnega, lepega, vendar umrljivega.

Bogovi so tako posegali v človeško življenje in ga določali. Poleg bogov nastopajo v Odiseji tudi druga mitološka bitja (nimfa Kalipso, čarovnica Kirka, Kiklop, skali — pošasti Skila in Karibda), in vsa morajo spoštovati voljo bogov.

Odiseja je zgrajena iz 24 spevov in ima okoli 12000 verzov.

Ima dva dela (Odisej na poti in Odisej na Itaki), vsak obsega 12 spevov, ki se delijo na tri manjše enote po 4 speve.

Odiseja je ep ali epopeja (gr. epos je beseda, poieo je pesnim). Ep je najobsežnejša pripovedna pesnitev pri Grkih in Rimljanih spesnena v heksametrih ali šestomerih. Zanj je značilen epski slog, epska širina, kar pomeni nazorno in raztegnjeno pripovedovanje, in bogato besedišče (okrasni pridevki, podrobni opisi, bogate primere, govori in dvogovori).

Po vsebini ločimo več epov: junaški ali herojski, viteški ali srednjeveški, zgodovinski, religiozni ali verski, satirični ali komični, idilični in živalski ep.

Homer

Homer je bil grški pesnik, po rodu Jonec, ki je verjetno živel v 2. polovici 8. st. pr. n. št. Ime Homer pomeni slepca ali pevca spremljevalca. Tako naj bi bil Homer potujoči pevec ali rapsod, ki je veliko potoval in obiskal vsa pomembna mesta tedanje Grčije. Domnevajo, da je umrl na otoku Jasu.

Homer je avtor dveh epov, Iliade in ODISEJE, v antiki pa so mu pripisovali tudi kiklične epe (teme v zvezi s Trojo) in heroično-komični ep Vojna žab in miši.

V starem veku ni nihče dvomil v pesnikov obstoj, v novem veku pa so se pojavili dvomi in t. i. homersko vprašanje (ali je Homer resnično avtor Iliade in Odiseje ali samo jedra obeh epov ali gre za delo več avtorjev).